

DISSERTATIO
JURIDICO - INAUGURALIS,
DE
VIRIBUS JURAMENTI,
REO SINE ULLO PRÆSUMPTIONIS ADMI-
NICULO AB ACTORE DELATI.

PROLOGUS.

I.

Pertinax, & adhuc anceps inter Jurisconsultos (cùm practicos, tum theoreticos) est disceptatio: possit-ne actor, omni alio probationis genere destitutus, reo, ne vel minimis gravato indiculis, deferre jusjurandum *litis* (quod vocant) *decisorium*. Ajunt, negantque divisi interpretes: nec rationes hisce sectis deesse videntur. Non memorabimus plura dissidentium nomina, nisi duorum duntaxat, qui tantâ in tribunalibus pollent authoritate; ut, si hâc solâ pugnetur,

A

netur,

netur, ipse nescias, cui sit assurgendum. Operæ igitur pretium fuerit, utriusque partis expendere momenta; quæque tractarunt vel paulò frigidius, vel obscurius, luce donare vivaciore.

2. Dimicantes provocamus Architalassos: MEVIUM nempe *part. 6. Decis. 405.* & LEYSERUM in *medit. ad pand. specim. 135. medit. 5.*
 „ Jusjurandum (ita ait posterior) etiam ab illo,
 „ qui nullum planè, nec vero simile quidem,
 „ argumentum pro se habet, deferri potest. „
 Contrà priori placet, iis in circumstantiis locum non esse jurijurando. „ Idcirco (inquit) non
 „ fuit admissa delatio juramenti judicialis in tali specie, ubi actor exigebat pro ædificii impendiis centum ultra ea, quæ in chartâ exhibitâ reus promiserat: Cùm additum esset, pro summâ expressâ omne, quo opus esset, ædificari debere.

CAPUT I.

Referuntur agentis sententiæ momenta.

3. Duplicis sunt generis: quædam à ratione, quædam ab expressâ Legum auctoritate suppeditari,

rari, creduntur. Hæc (postrema scilicet) quæ
 sint, hîc loci videamus. „ Tutor pupilli (ita
 „ PAULUS in leg. 35. ff. de jurejur.) omnibus
 „ probationibus aliis deficientibus, jusjuran-
 „ dum deferens, audiendus est. „ Atque solâ
 hac diremptam esse controversiam, putat LEY-
 SERUS. Conglobant alii quàm plurimas; quas
 inspexisse, non erit inutile.

4. „ In omnibus visionibus (sic idem PAU-
 „ LUS in leg. 25. §. 3. ff. de probat.) quas præ-
 „ posuimus (malunt alii: *proposuimus*) licentia
 „ concedenda est ei, cui onus probationis in-
 „ cumbit, adversario suo de rei veritate jusju-
 „ randum inferre. „

5. Gemina (& æque generatim) statuit
 PRÆTOR in leg. 34. §. 6. ff. de jurejurando. dum
 ibidem edicit: *eum, à quo jusjurandum petetur,
 solvere, aut jurare, cogam.*

6. Iterùm PAULUS in leg. 38. ff. de jurejur.
 dicit: *manifestæ turpitudinis & Confessionis est,
 nolle nec jurare, nec jusjurandum referre.*

7. Eò etiam collimant, quæ in leg. 12. C.
 de reb. cred. statuit JUSTINIANUS IMPERA-
 TOR. „ Omne (inquit) juramentum, sive à

„ iudicibus sive à parte illatum, *vel in principio*
 „ *litis*, vel in medio, vel in ipsa definitivâ senten-
 „ tiâ, sub ipso iudice detur; non expectatâ vel
 „ ultima definitione, vel provocationis formi-
 „ dine. „ Si itaque in ipso litis principio iusju-
 randum liceat deferre; fiet sine dubio eo tem-
 pore, quo nihil adhuc ab actore est probatum.

8. Et hæc firmari magis videntur per *leg.*
ult. Cod. de iure deliber. §. 10. „ Licentia (sic re-
 „ scribit idem Imperator) danda creditoribus,
 „ vel legatariis, vel fideicommissariis, si mayo-
 „ rem putaverint esse substantiam à defuncto de-
 „ relictam, quàm heres in inventario scripsit . . .
 „ ut possint hoc probare *per iuramentum illius*
 „ (heredis nempe) *si aliæ probationes desece-*
 „ *rint.* „

9. Eadem jam ante in *leg. 9. Cod. de reb. cred.*
 statuerant Imperatores **DIOCLETIANUS**, &
MAXIMIANUS; Ubi sic Respondent **MARTIA-**
NO: *delatâ conditione iurisjurandi, reus . . .*
vel solvere, vel jurare . . . necesse habet.

10. Hactenus de legum (quæ nituntur ad-
 versarii) auctoritate. Audiamus nunc eorundem
 rationes, Optabilis (sic ajunt) & Reipublicæ, &
 cuivis

cuius reo debendi, est expedita hæc juramenti deferendi facultas. Reipublicæ quidem: quia facile jurgia litesque componuntur; ac proinde conservandæ quietis in promptu est remedium. Reo etiam debendi: dum testis, quin & Judex, in propriâ fit causâ. Addunt: integrum actori est, ante omnem etiam probationem articulos (ut vocantur) *dandorum* Judici porrigere, & hujus auctoritate reum compellere, ut (*juratò* etiam) ad eosdem respondeat; quidnâ igitur liceat, jusjurandum, quod totam componat controversiam, deferre? Maximè ubi vir pius paulò fidentiùs, quàm par erat, (scilicet nec scripturâ, nec testibus adhibitis) peramplam fortè credidit pecuniæ copiam; Cum, sine hæc juramenti deferendi facultate, de pietate certò certiùs sit triumphatura impietas. Atque inde est, quod (si Clarissimo LEYSERO sit fides) hæc doctrina hodiedum plerisque improbetur jurisconsultis. Habes rationum, quas jactant, pondera; Habes & legum, quibus utuntur, momenta.

CAPUT II.

*Negans Sententia proponitur : Com-
probatur : Lege & ratione firmatur.*

II. Controversia (quod audiisti n. I. & 2.)
de eo est: an actor, nullis omninò probationum
adminiculis instructus, possit reo (ùt ùt ne vel
minimis sit gravatus indiculis) deferre juramen-
tum *litis* (quod vocant) *decisorium*. Hic discepta-
tionis nostræ est cardo. Fieri id posse, post alios
negat (quod etiàm audiisti) MEVIUS, juricons-
ultus gravissimus. Et rectè omninò negat;
quanquàm rem frigidius, quàm argumenti exigit
dignitas, tractet; sola fere COTHMANNI con-
tentus auctoritate.

I2. Addamus proinde Lucem. „ Actore
„ (inquit ANTONINUS imperator in *leg. 4. Cod.*
„ *de edend.*) non probante, qui convenitur, et-
„ *si nihil præstat*, obtinebit. „ Idem, ac vix non
iisdem verbis jubet GREGORIUS nonus Pon-
tifex in *Cap. final. §. de jurejur.* „ Sanè (sic ait :)
„ si actor omninò in probatione defecerit, reus
„ debet (*etsi nihil præstiterit*) obtinere. *Præ-*
„ *sumptione verò* (sic pergit pontifex) *faciente*
pro

„ *pro illo; reo deferri potest, ad ostendendam suam innocentiam, juramentum.* „ Bina hæc utriusque juris effata adeo nobis videntur clara, atque adeo efficacia; ut, propensius aliquid hanc in rem dici posse, non putemus. Expendamus verba paulò curatius. *Actore* (inquiunt summi Legislatores) *non probante, reus est absolvendus; etsi nihil præstiterit.* Hæc sanè oratio vel sanum non habet sensum, vel de eo intelligenda est probationis genere, in quam nihil conferat reus: ideoque ordinariam maximi hi utriusque Reipublicæ principes ab actore exigunt probationem; ut, hac deficiente, reus sit absolvendus. *Obtinebit enim; etiamsi nihil præstiterit.* Nihil - ne forte sit, jurare debere, & jurando suam *probare* innocentiam? Ad extremas delabitur ineptias, quisquis ità loquitur. Sed pergamus. Dicit pontifex: *si verò præsumptio faciat pro actore; reo deferri potest juramentum, ad ostendendam suam innocentiam.* Consequens igitur est, reum, quoties pro actore *nulla facit præsumptio*, juramento nequaquam onerandum; sed simpliciter (ut habet prior pars orationis) esse absolvendum: *etiamsi nihil præstiterit.*

13. Nec ratione carent hæc Legislatorum
 jussa. Nequit pars compellere partem, (nullum
 enim in alterum habet alter imperium) ut
 hoc præstet juramentum; Judex nisi consentiat,
 mandetque: quemadmodum nos docet ULPIA-
 NUS in dict. *leg. 34 §. 6. ff. de jurejur.* ibi. *jurare*
cogam. Quid nunc (dic sodes!) sit istud, quod
 prudentem moveat judicem; ut reum, quem
 debiti ne vel minimum redarguit indiculum, ju-
 rare cogat? Litium (sic forte respondebis) eo
 citiùs dirimendarum, est favor; qui judicem
 meritò compellat in assensum. Ità-ne vero!
 Quidsi actor vel per documenta, vel per testes,
 suam satis ostenderit innocentiam; possit-ne ad-
 huc jurejurando vexari? Audi ALEXANDRUM
 tertium, pontificem in *Cap. 2. ✠. de probat.*
 „ Quoniam (ita ibidem ait) apud vos consue-
 „ tum esse didicimus, ut, cum aliquis intentio-
 „ nem suam fundaverit instrumentis, aut testi-
 „ bus, ei *Sacramentum nihilominùs deferatur:*
 „ quod si subire noluerit, fides probationibus
 „ non habetur. Nos (cùm tunc demum ad hu-
 „ jusmodi sit suffragium recurrendum, cùm *aliæ*
 „ *legitimæ probationes deesse* noscantur) talem
 „ consuetudinem reprobamus. „ Hoc igitur
 fieri

fieri non debere, fateris. Quæ ratio? ubi ordinariæ (hæc respondes) sunt *probationes*, subsidiariæ exulent, necesse est. Ita bene. At vero cur exulent? Quia (sic pergis) ubi per *probationes ordinarias* in liquido sunt omnia, subsidium quodcunque *probationis* abundat omnino: ideoque tremendum divini vindicis nomen vanè (quod impium) invocaretur. Ubi igitur (sic colligimus ex dictis tuis) omnia sunt in liquido; ibi (vel fatente te) impium est, jurejurando uti. Sed poterit- ne adversarii tui innocentia magis esse in liquido, quam tunc, si ne vel minimum eandem redarguat indiculum? Nunquid proinde, & hic impium est, jurejurando uti? Scimus VINNIO (*vide lib. I. select. quæst. cap. 42.*) videri argumentum esse à dissimili: „ Nam (sic conatur ostendere) cum actor „ instrumentis aut testibus intentionem suam „ legitimè probaverit, & de jure suo plene docuit, jam *causa est satis liquida*; ut non oporteat eum onerari superfluo juramento: at nullâ factâ probatione; contendente actore sibi deberi, reoque id negante, res est dubia, atque adhuc decidenda. Et quia deficit probatio ordinaria, confugiendum ad subsidiariam,

B

illa-

„ illato jurejurando „ ita ille. Sed quomodo possibile sit, rem esse dubiam, ubi ne levissima quidem contra reum stat conjectura? Quid suspendat (quin & in actoris partem rapiat) animus judicis, ubi nihil omnino invenitur, quod eundem ad hujus inclinet commodum? Nobis, qui hæc non capiunt, eò devenisse videntur; ut *album* negent *album*: etsi, nihil alterius coloris adpersum esse, ipsi fateantur. Optima, maxima, est innocentia, cui hæctenus nihil est affricum labis. Et hanc (quamvis judici sit patentissima) innocens ille magis adhuc ostendat per Juramentum? In suo genere quod optimum, quod maximum est; majus, meliusve fieri, non potest.

14. Apparet (sic obloqueris) sæpe quis innocens; quem, si intimos animi recessus inspicere liceret, deprehendes sceleratissimum: nefas igitur (sic colligis) non est, latentem veritatem jurejurando (metu nempe divini vindicis) extorquere. Sed nunquid & talis esse potest, publicè qualis apparet? Id non negas. Quæ igitur judicis partes? Hæc fanè, quemlibet ut habeat innocentem, donec ostendatur nocens.

cens. Vertamus argutias : non-ne & is, qui jusjurandum defert, impius esse potest; ut ut appareat pius? Vides itaque nihil esse hactenus, quod moveat judicem, ut in præproperam consentiat Juramenti delationem. Sola si sufficeret doli possibilitas; eum etiã, qui latam pro se habet sententiam, jurejurando prætereà onerari, nefas non foret: cum posset habere conscientiam sententiæ non æquæ. Immò, qui delatum præstitit juramentum, tutus nondum esset: quia poterat pejerasse. Ecquid nunc istud, quod ejusmodi sententiam, quodque Juramentum (ut ut à perjuro possit esse præstitum) per aliud Juramentum non patitur infringi, vel corroborari? Pro latæ sententiæ (inquis) proque Juramenti justitiâ, veritatis fortissima pugnat *præsumptio*. Ita verè: sed pro innocentia, cui ne vel minimum affricum est labis, an minor fortè stet præsumptio? tanta est, ut major esse non possit: cum nihil sit, quod ipsi officiat.

15. De internis (ut habet vulgatum) non judicat prætor: quippe quæ nota non sunt ipsi, nec Reipublicæ noxia. Capiet proinde, quàm scitè statuatur pontifex, *tunc tantum* (vide n. 12.)

reo posse deferri juramentum ad ostendendam suam innocentiam, si pro actore faciat *præsumptio*: cum jam sit, quod possit, quodque debeat, abstergi. Neque enim innocentia, quæ vel tantillum habet adpersum maculæ, plena amplius est dicenda. Contrà & hoc (quod ex elegantissimâ pontificis sententiâ est consequens) ultrò nunc fateberis, non posse reum, quem ne vel tenuissima suspectum reddit conjectura, Jurejurando onerari: cum nihil jam sit, quod abstergatur; maneatque innocentia optima, maxima.

16. Et quodnam huic jurejurando nomen? ubi ob inopiam probationum à solo defertur iudice; *purgatorium* audit: quia purgat reum *præsumptionibus, contra eum facientibus*. An fortè ejus aliud hîc sit munus? Responde; siquid habes viro dignum! pontifex à nostrâ stat parte: tu, quem patronum sis consecuturus, videris. *Purgatorium* itaque si sit, ut verè est; rem omninò confectam putemus. Et ita omnes (doctrinæ si amant constantiam) loqui debent, quotquot cum CARPZOVIO p. 2. *Const.* 15. *defin.* 36. n. 7. dicunt, jusjurandum verè esse *torturam spiritualem*: cum (quod notissimum est) torturæ contra non gravatum locus esse non possit.

17. Ad-

17. Adhæc periculosa nimis est Clarissimi LEYSERI doctrina: quia pessimorum hominum pilam, ludumque facit quemcunque probum. Finge piscatorem africanum, navi in mediterraneo vectum, subitâ tempestate in Galliæ jactari litus: finge, hominem subdolum, fortunis vacuum, lupi esurientis instar alienos inhiare loculos. Hic, mordacem (sed & superciliosam) ut compescat famem, quid agat? promptissimum ei remedium suppeditat adversariorum opinio. Quodnam istud? Expiscetur gallorum conscientias; &, quam tenerrimam deprehendit, lite adoriatur; statimque (ut videatur piè horrere lites) juramento oneret. Poterit-ne peste hæc major altera in Galliæ sinu foveri? Nec putes, narrari fabulas: dum ignorare non debes, haud paucos esse, qui, fortunis omnibus exui, quàm jurare, malunt. Ipsi novimus sponsam, sanguine illustrissimam, & moribus castissimam; quæ ubi futuræ successioni erat renunciandum, hæcque renunciatio jurejurando (ut exigebant loci mores) firmanda, in amplissimâ testium illustrissimorum corona dicebat, malle se carere omnibus parentum bonis, quin & amatissimum potius amittere sponsum, quàm jurejurando quâcun-

que de causâ conscientiam obstringere. Ne ipse
 quidem gentilismus id genus ignorabat exempla:
 ” Quæ sub conditione jurisjurandi relinquuntur
 ” (ita ULPIANUS in l. 8. ff. de condit. instit.) à
 ” prætoribus reprobantur. Providit enim, ne is,
 ” qui sub jurisjurandi conditione quid accepit,
 ” perderet hæreditatem, legatumve: aut
 ” cogeretur turpiter accipiendi conditionem ju-
 ” rare. Voluit ergo eum, cui sub jurisjurandi
 ” conditione quid relictum est, ita capere, ut
 ” capiunt hi, quibus nulla talis jurisjurandi con-
 ” ditio inferitur. Et rectè: cum enim faciles
 ” sint nonnulli hominum ad jurandum contemptu
 ” religionis; *alii perquam timidi metu divini*
 ” *numinis usque ad superstitionem*: ne vel hi, vel
 ” illi aut consequerentur, aut perderent, quod
 ” relictum est, prætor consultissimè intervenit
 ” Gens, soli vix non carni nata, si hæc
 viderit; cur cæcutiat christicola?

18. At (ais) rariora hæc sunt. An vel ideo
 laxandum frænum; ut fiant frequentiora? Aliud
 visum prætori: tibi cur non videatur aliud? po-
 terit (huc confugis) referri Juramentum dela-
 tum: sinè ope igitur, non est angusta conscien-
 tia.

tia. Triste solamen! Cui referat? Certè deferenti. Quis hic? qui leviter proruit in iudicium: levius jurat: levissime vivit ex alienis. Hæc viæ tam salebrosæ est meta: hic doctrinæ illius fructus.

CAPUT III.

Satisfit contrariis.

19. Hæc ut removeantur faciliùs, meminisse oportet, quod leges nostræ *probationum* locò nullibi habeant *præsumptiones*, *conjecturas*, ac reliqua quævis leviora *indicia*. Neque, ut hoc ostendamus, multo opus est labore: cum notissimum sit, has ab illis quàm cautissimè sejungi ubique. In pandectis præstò tibi est vulgata inscriptio: de *probationibus*, & *præsumptionibus*. Eadem enim si sint; certè abundat alterutrum. Præsumptio (in debito si intelligatur rigore) est probatione debilior: ideoque huic cedit. *vide leg. 24. ff. de probat.* Et quanta demum cunque sit (nisi fortè, quam *juris*, & de *jure* vocant, malè exceperis) dubium relinquit: dum probatio (legitima saltèm) sistit veritatem. Unde &
hoc

hoc est, quod probationem contrarii admittat præsumptio *vid. leg. 29. ff. eod. tit.* Quid multis? omnes (si non verbis, animo saltem) consentiunt, quod præsumptio sit anticipata de re dubia opinio, ex argumentis, judiciis, & conjecturis, *per rerum circumstantias plerumque evenientes sumpta.* Probatio contra per documenta, per testes, vel tandem (subsidiariâ si sit opus) per iusjurandum fiat, necesse est.

20. Quemadmodum igitur à separatis nunquam idoneum est argumentum ad separata: ita *probationem* qui negat, minimè negare videtur *præsumptionem.* Licet proinde bene dicatur, quòd, ubi legitima deest probatio, iurijurando fit locus; pessimè tamen inde colligis, idem esse dicendum, ubi omnis etiam deest præsumptio: cùm (quod diximus, & inter omnes constat) à separatis ad separata non procedat argumentum.

21. His ità constitutis, fallacia adversariorum momenta ad incudem revocemus. Tutor pupilli (inquit) omnibus probationibus aliis deficientibus, iusjurandum deferens, audiendus est: ita (quod auditum n. 3.) PAULUS

in

in *leg. 35. ff. de jurejur.* Audimus hæc : sed, quid officiant doctrinæ nostræ, non videmus. Deficere dicuntur *probationes*, non tantum ubi prorsus nullæ sunt; sed & ubi non sufficiunt ad convincendum judicem : seu ubi *defectum* quendam (quod verè est *deficere*) patiuntur. Sic in *leg. 3. §. 8. ff. de jure fisci* dicuntur *deficere debitores*, quatenus non sunt solvendo : seu quatenus eorum fortunæ non attingunt mensuram debitorum. Hoc etiam sensu CURTIUS *Lib. 4. Cap. 10.* eleganter dicit, *deficere & vix spiritum trahere*. Certè qui spiritum (ut ut difficulter) adhuc trahit, nondum desiit omninò esse; dicitur tamen deficere. Verè igitur deficiunt (quod erat demonstrandum) probationes, quatenus debitam statuendæ veritatis non implent mensuram. Et inde est, cur Pontifex in *dict. Cap. final. de jurejur.* dicat: *si actor* (adverte animum) *OMNINO in probatione defecerit; reus debet, etsi nihil præstiterit, obtinere*. Habes, quàm non faveat PAULUS adversariis. Sed demus, velle jurisconsultum, ut Jurijurando sit locus, omnis licet absit probatio : an idem jubeat, ubi omnis etiam abest *præsumtio*? Altissimum de hâc est silentium. Sejuncta igitur quæ nosti, eadem jam non dicas. Quem latronem,

megas; an eundem & furem non esse, hoc ipso
 dicas? Nolumus huc referre decantissimas alio-
 rum querelas; nempe quòd TRIBONIANUS haud
 rarò (nimio brevitatis studio) leges truncârit,
 justoque minora nobis servârit frustilla; ut jam,
 quæ olim fuerint litigantium narrata, ignoremus.
 In eo erimus, ut tibi ostendantur *præsumptiones*,
 quæ in datâ specie pro tutore faciunt. Qui pu-
 pillo tutor datur, ob eximium candorem, singu-
 laremque morum castitatem, è pluribus seligitur:
 egregiæ igitur honestatis, publico testimonio
 comprobata, consecutus est *præsumptionem*. Por-
 ro qui tutor est, non propriæ, sed alienæ studet
 utilitati: proinde vel ex hâc causâ fortior sinceri-
 tatis præsumptio pro eodem pugnat, quàm pro
 adversario, proprii duntaxat commodi studioso.
 Adhæc, tantus in Jure nostro pupillorum (qui
 miserabiles inter censentur) est favor; ut, eo-
 rum causâ, à regulis quàm sæpissimè recedatur;
 quod, dum notissimum est, exemplis illustrare,
 nil juvat. Recta igitur ratio prohibet, ab hoc
 ad alium quemcunque, non miserabilem, duci
 argumentum. Poterat tandem pupillus, pote-
 rat & tutor, facta juraque patris defuncti igno-
 rare inculpatè: eadem proinde ratio vetat, ex-
 emplum

emplum *dict. leg. 35. ff. de jurejur.* iis qui majores, sui que Juris sunt, universim prodesse.

22. Quod ex *leg. 25. §. 3. ff. de prob.* exculpunt adversarii, quodque *n. 4.* retulimus argumentum, tale est, ut nobis quam impensissimè faveat: cùm ibidem PAULO curæ sit, in dubio quid statuere oporteat. Inspice legem; & vera hæc deprehendes.

23. Levia sunt, quæ ex *leg. 34. §. 16. ff. de jurejur.* & ex *leg. 38. ff. eod.* (vide *n. 5. & 6.*) obmoventur. Optimè statuit PRÆTOR: *eum à quo juramentum petetur, solvere, aut jurare, cogam.* Optime etiam docet PAULUS: *manifestæ turpitudinis & Confessionis est, nolle nec jurare, nec jusjurandum referre.* Sed hæc quid contra nos? Loquitur uterque de jurejurando, non tumultuarie sed legitimè, delato. Ita certè: cùm alias fatendum sit adversariis, nimiam hanc facilitatem ab IMPERATORE ANTONINO in *dict. leg. 4. Cod. de edend.* (vide *n. 12.*) esse castigatam, atque à PONTIFICE in *cap. fin. §. de jurejur.* ad limam CHRISTI esse redactam.

24. Levius est, quod ex *leg. 12. Cod. de reb. cred.* (vide *n. 7.*) exculpunt argumentum, Fac

enim reum, à iudice vocatum, non comparere: fac impedimenti loco morbum (quem fingebat artificiosè) causari, atque ità *litis contestationem* impediri. Poterit hoc in casu usque adeo ante cceptam litem tergiversanti reo, morbi causâ (fictus. ne scilicet, an verus sit) jusjurandum re-ctè deferri. Quamvis enim adhuc desit *probatio*; certe non deest præsumptio: dum quilibet comparere posse censetur; donec legitimum ipse ostenderit impedimentum.

25. Levissimum est, quod nobis (n. 8. & 9.) obtrudunt cum ex *leg. ult. Cod. de jur. deliber.* tum ex *leg. 9. Cod. de reb. cred.* Responzionem enim habes ex dictis n. 21. & 23.

26. Gravioris momenti videntur, quas à ratione petunt, argutiæ. Lustremus singulas; ne quid difficultatis superesse, sinamus. Putant Adversarii (vide n. 10.) expeditam hanc *juramenti* deferendi facultatem & Reipublicæ, & cuivis subdito, esse maximè optabilem: ideoque summoperè commendandam, jactant. Sed cur Reipublicæ? quia (sic ajunt) jurgia, litesque quàm facillimè componuntur. At verò, ut unius ranæ se liberent coaxatione, totam veneno inficiunt

ciunt piscinam hi viri : nempe minus malum ut evellant, majus (quin & maximum) invehunt. Serunt lites ; dum, litem eradicare, conantur: amplissimum flammis, quas extinctas volunt, subministrant alimentum. Redi ad ea, quæ diximus n. 17. Ex his enim capies etiam, neque subditis (piis putà) optabilem (detestabilem potius) esse effrænam hanc *juramentorum* deferendorum libidinem. Utique testis erit, & judex. Sed quâ in causâ? Diaboli certè (da veniam verbo) non in propriâ : cum, ne vel tenuissimum justæ controversiæ indicium adesse, fatearis.

27. Potest (sic pergunt) litigator onerare litigatorem alterum *juramento respondendorum*, potest & *calumniæ juramento*: etiamsi nihil præcefferit *probationis*. Utrumque stabiliunt per receptam in Germaniâ praxin; & posterius confirmant per *clement 2. de verb. significat.* per *leg. 14. §. 1. cod. de jud.* & per *leg. 2. prin. cod. de jurejur. propter calum.*

Nihil proinde (sic colligunt) obest, quo minus de *juramento litis decisorio* (quod pars defert parti) idem dicatur. Respondet R. P. SCHMALZGRUEBER, sat latum esse discrimen: eò

hoc dirimat, illa tantum præparent controver-
 siam. Vide doctorem celeberrimum in *jur. Eccles.*
tit. de jurejur. §. 3. n. 29. Idem respondet R. P.
 PICHLER in *jurisprud. sacrâ eod. tit. n. 5.* Verum
 non videntur satisfacere viri doctissimi: cum non
 quærat, quæ sit vis juramenti; sed de eo di-
 sceptetur, an sine ullo *probationis, præsumptio-*
nisque adminiculo deferri, fas sit. Quod sanè
 si in uno casu sit integrum; vix ostendes, in al-
 tero cur non liceat. Cæterum ipse LEYSERUS
 (quantocunque demum studio nobis adverfe-
 tur) argumenti propiti agnoscit cariem; quem
 proinde audire, juvat. „ Inter quæstiones, sic
 „ scribit in *specim. 121. medit. 3.*) quæ in utram-
 „ que partem disputari possunt, illa quoque est,
 „ sit-ne consultum, positionum usum è judi-
 „ ciis tollere. Multum incommodi illas habere,
 „ negabit nemo. Præcipua, quæ ex iis nascun-
 „ tur, mala sunt, quòd frequentiam juramento-
 „ rum, per quam eorum vis, & auctoritas ma-
 „ ximè vilescit, inducant; quòd perjuriam pluri-
 „ ma efficiant; & quòd disputationes varias ex-
 „ citando, lites dilatent magis & amplificent,
 „ quàm extenuent. Propter incommoda hæc
 „ positiones è foris Saxonis, Brandenburgicis,
 „ An-

„ Anhaltinis, Magdeburgicis, jam diu sunt ex-
 „ terminatæ; atque nuper etiam in ditionibus
 „ Hannoveranis abrogatæ. „ Hæc differit vir
 clarissimus de juramento respondendorum.
 Sed quid de jurejurando, quod *calumniæ* vo-
 cant? „ Miror sæpe (ita habet in *specim. 140.*
 „ *medit. I.*) & improbo nimiam magistratum,
 „ & jurisconsultorum in decernendo jurejuran-
 „ do calumniæ facilitatem. Decernunt id ferè
 „ semper, quoties alterutra pars hoc poscit: etsi
 „ opus non sit; nec ipsi (attende) ullam ca-
 „ lumniæ suspicionem animadvertunt. Impri-
 „ mis, ubi super præstatione jurisjurandi delati
 „ interloquuntur, necessarium putant, deferen-
 „ ti simul Jusjurandum calumniæ imponi. Fa-
 „ ciunt hoc, non ut calumniam, cujus metus
 „ sæpe nullus est, excludant; sed ne alter, si
 „ solus juret, injurium hoc sibi credat. Itaque
 „ non recordor, vidisse me sententiam, quæ Jus-
 „ jurandum delatum comprobarit; quin for-
 „ mulam illam suetam: *prævio jurejurando ca-*
 „ *lumniæ*; adjecerit. Videtur hoc quidem cum
 „ *leg. 34. §. 4. leg. 37. de jurejur. & leg. 9. cod.*
 „ *de reb. cred* convenire; at (hic rursus
 „ adverte animum) non convenit cum pietate

&

„ & religione ; quæ nomen Dei vanè usurpari,
 „ & Juramenta superflua præstari, vetat. Ne.
 „ que etiam convenit cum Jure canonico; quod,
 „ judicem jusjurandum hoc à partibus exigere
 „ jubet, quoties viderit expedire. *cap. 2. §. 2.*
 „ *de jurament. calumn. in 6.* peccat itaque judex,
 „ qui arbitrio hoc, sibi dato, non utitur; sed
 „ promiscuè sacramenta calumniæ decernit; &
 „ sic, ut sanctitas eorum vilescat, ac contemna-
 „ tur, efficit. Contrà Jurisconsulti Helmsta-
 „ dienses sæpissimè jusjurandum calumniæ, de-
 „ ferenti, etsi alter id poscat, non imponunt,
 „ *quoties verosimiliter apparet, nullam calumniam*
 „ *subesse.* „

28. Quid poterat apertius, quid favorabi-
 liùs dici in rem nostram? Maxime cum ex ore
 inimici prodeat tam amica confessio. Vides igitur
 (*juramentum respondendorum* quod attinet) malè
 in testem adversantis sententiæ vocari commu-
 nem universamque praxin. Non diffitemur,
 quibusdam in locis contrarium quidem obtinere
 usum: sed & hoc novimus, eundem non esse
 nisi inveterati erroris partem. Vides etiam, quàm
 non sinant sacræ constitutiones (fatente ipso-
 met

met LEYSERO) ad *juramentum calumniæ* pede tam libero decurrere; quàmque turbulentum sacramentorum lusum horreat recta ratio. Nec officiant (ut ut id putet vir clarissimus) leges ab eodem jamjam (vid. n. 27.) adductæ : cum plus non statuunt, quàm quod, cui delatum est *juramentum litis decisorium*, à deferente possit *exigere* aliud, quod *calumniæ* dicimus. Potest sanè hoc exigere: sed an vanè, & imprudenter? Absit à legum nostrarum sanctitate tanta labe: absit quàm longissimè à pii judicis assensu damnosa libido. Dices fortè: in appellationis causâ (verba sunt BONIFACII IIX. in *cap. 2. de juramento calum. in 6.*) præstare debemus calumniæ juramentum: quanquàm in principali (causâ) juratum fuerit. Sed hæc quid contra nos? Non negamus jurisjurandi hujus usum; sed vanè, petulanter, temerè, non esse deferendum, statuimus. Scimus in summo (quod palatinis est) appellationum Tribunali appellantem non audiri; nisi priùs ejuraverit calumniam. At verò & hoc scimus, quod nemo magis de calumniâ sit suspectus, quàm is, qui sententiam in inferriore judicio à viris doctissimis juxta ac piissimis latam, contra se habet; quique hanc infringere quocunque modo conatur.

29. Poterat (hæc addunt *eod. n. 10.*) vir pius paulò fidentius, quàm par erat, (nempe nec scripturâ, nec testibus adhibitis) peramplam credidisse pecuniæ copiam; ut, sinè hâc juramenti deferendi facultate, de pietate sit triumphatura impietas. Poterat utique: sed nunquid & poterat evitare minùs prosperum eventum? poterat omnino: quia & chyrographum exigere, & testes convocare, eidem erat integrum. Suæ igitur, quod cautiùs mercatus non sit, adscribat facilitati: suæ hanc oscitantiam det culpæ. Adversanti verò doctrinæ si sit locus; nemo contravolitantes *juramentorum* (ita loqui si liceat) globulos erit securus: nemo non erit pessimorum hominum præda: nemo ullibi tutus. Neque mala hæc vel solertissimus (quantâcunque etiam vigilaverit curâ, & solitudine) poterit declinare. Morbum, qui te offendit, unus altervè, & (quod audiisti) non sinè culpâ suffert: pestis verò, quam tua dispergit doctrina, omnes etiam inculpato pessundet, necesse est. Impius enim si deferat jusjurandum impio, tot habebis perjuria, quot numerabis jurantes. Pio si deferat impius; hanc pietas subit aleam, ut aut ipsa sit exuenda, aut quævis fortunæ dona voracissimæ
 scele-

sceleratorum libidini sint relinquenda. At (ais) audacem nimis pruritam castigare, frænumque malis injicere oportet. Audimus: sed quo fiat modo? Qui *juramentis* adeo ludit liberaliter, tuam sequitur doctrinam: in nullo igitur (te iudice) peccat. Si hoc; quid castigatione dignum? Paucis: sententia tua vel legibus est consona; vel iisdem est dissona. Si primum; non peccatur præproperâ Juramenti delatione. Si secundum; tua castiganda est doctrina, ceu amplissima tot malorum (quæ fateris) lerna.

30. Dicit tandem (& superciliosè dicit) clarissimus LEYSERUS, nostram sententiam plerisque Jurisconsultis non probari. Sed quinam hi? ne vel unum nominat Vir eruditissimus. Suppleamus igitur silentium. Cum LEYSERO faciunt JASON in *leg. 38. ff. de jurejur.* FACHINEUS *lib. I. controver. cap. 19.* WESENBECIUS *ad ff. tit. de jurejur. n. 9.* ZOESIUS *eod. tit. n. 35.* GILCKENIUS in *leg. 3. Cod. de rebus creditis.* VINNIUS (quem modò laudavimus) *lib. I. select. quæst. cap. 42.* R. P. ENGEL *ad dict. tit. de Jurejur. n. 16.* & fortè adhuc alii. Neque enim, qui ratione legumque auctoritate pugnare amamus, in superstitioso doctorum cultu salutem

quærimus. Sunt tamen (qui nostræ favent sententiæ) nec numero, nec dignitate, nec certè eruditionis solidæque doctrinæ famâ impares; ut in eo erraverit LEYSERUS, quòd, plerisque doctrinam illam improbari, asserat. Et hi sunt BARTOLUS in *leg. 3. Cod. de reb. cred.* RIPA in *leg. 31. ff. de jurejur.* ABBAS PANORMITANUS in *cap. fin. §. sanè de jurejur. n. 1.* MENCHIUS *lib. 1. præsumpt. quæst. 81. n. 2.* MASCARDUS *vol. 2. de probat. conclus. 958. n. 7.* R. P. HAUNOLDUS *tom. 5. de j. & j. tract. 4. n. 987.* R. P. WISTNER *tit. de Jurejur. n. 26.* R. P. SCHMIER in *process. judic. cap. II. n. 132.* R. P. SCHMALZGRUBER *eod. tit. n. 26. & 27.* R. P. PICKLER *dict. tit. n. 4. & seq.* pluresque alii; quos, quia legi possunt apud jam jam laudatos, huc conglobare, fructu est vacuum.

31. Vidimus, quàm sint lubricæ, periculosæ, damnosæque adversariorum rationes. In eo igitur sumus, ut individuum (quem omnes fatentur) comitem (judicium puta) à jurejurando judiciali nunquam abstrahamus. Præprimis verò judex (hoc enim ex dictis consequens est) fit sollicitus; ut, quoties ejusmodi *desertur Juramentum,*

tum, non sine gravi ratione id comprobet: sicque vanam divini nominis, deque testis, & vindicis invocationem cœcâ suffulciat auctoritate.

32. Quod reliquum est, DEO TER OPTIMO, MAXIMO, gratias agimus, quas possumus, amplissimas pro beneficiis, non tantum in hoc Jurisprudentiæ studio, sed & toto vitæ tempore, tam large acceptis.

F I N I S.

COROLLARIA

- I. *Sine fructu est divisio legum.*
- II. *Speçtata ratione evidens est, actiones ex delicto etiã sterili natas, ut damni persecutorias, transire in heredes delinquentis.*
- III. *Testamentum in quo filius est præteritus, est ita nullum, ut ne legata quidem valeant.*
- IV. *Idem dicendum de eo, in quo causa exhæredationis est omissa.*
- V. *An filius familias de peculio adventitio irregulari testari possit, problema esto.*

D 3

VI. Ju.

- VI. *Jure Civili inhabiles, ne quidem ad causas pias testari posse, item*
- VII. *Præscindendo à praxi, in terris Imperii Testamentum ad pias causas non aliter valere, ac debitis solennitatibus instructum, sustineo.*
- VIII. *Regulariter Emphyteuta inconsulto domino directo testari potest.*
- IX. *Parentum inter liberos dispositio valet Jure testamenti.*
- X. *An Filiusfamilias Fideicomisso universali gravatus, & legitimam & trebellianicam deducere possit, item*
- XI. *An fratrum filii soli Jure Romano succedant in capita? problemata sunt.*
- XII. *Evidens mihi est, possessorem b. f., in quantum ex consumptis fructibus est ditior, & nondum usucepit, restituere debere.*
- XIII. *Bona ecclesiastica sine consensu capituli alienata à Laicis non posse præscribi videtur.*
- XIV. *Cur ficta promissio deflorantem præcise obliget ad matrimonium, non video. Nec*
- XV. *Votum subsequens priora solvere sponsalia, evinci potest.*

XVI. *Præter mortem nullo modo alio matrimonii consummati vinculum solvi posse, mihi evidens.*

XVII. *In cujus ædibus ortum est incendium, vel tenetur damna vicinis illata reparare vel casum docere.*

XVIII. *Reus à Judice collusore absolutus, denuò potest repeti. Ut &*

XIX. *ille, qui defectu probationis est absolutus, si probationes se offerant.*

XX. *Licet fur pœna capitis affectus sit, ad rem tamen furto ablatam, aut pretium hæredes conveniri possunt.*

XXI. *Furtum tertia vice iteratum suspendio puniendum, licet valor triplicis furti simul sumpti non sit magnus.*

XXII. *Raptor non obstante art. 126. gladio non est feriendus, nisi vel ferro, vel sæpius vel in itineribus publicis grassatus fuerit.*

XXIII. *Malè Mathæ. de afflict. l. 5. §. 1. C. de perduel. quo ad filios iniquam asserit, quamvis*

XXIV. *Verùm sit nepotibus eam non esse applicandam.*

Ingenium tardum suevis, injuria fingit,
 Ingenium suevis adproperasse, doces.
 Quando ætate minor legum malè lecta resolvis,
 Longo usu doctis expedienda viris.
 Hinc te victorem lauris astræa decorat,
 Esse pigros suevos, sic revocâsse jubet.
 Omnibus ingenium, mores, si sacra placerent,
 Quæ tibi, noster amor, non nisi sueve fores.
 Dives honore, patris si sis delapsus ad oras,
 In pretio, & precibus Præfidis extet honos.
 Si mihi concedas, nec Dissertatio contra est:
 Nullo pallescens indice, juro fidem.

*Hicce prænobili ac Doctissimo Domino
 Licentiando in perpetuum se recom-
 mendare affectumque contestari vo-
 luit per annum correpetitor.*

J. TH. MÜLLER.

Justinianeam conscendis, amice, palæstram
 Descendes victor laurea ferta gerens.
 Perges in Patriam doctrinâ clarus; opima
 Mox merces docti sparta laboris erit.
 Quid precer ergo tibi quidnam mea dent tibi vota,
 Quod non doctrinæ fœnora larga dabunt?
 Nunc exantlati desunt tibi digna laboris
 Præmia, quæ donet fors pia, vota volunt.

*Prænobili nec non doctissimo Domino
 respondenti suavissimo suo amico de
 meritis gratulatur honoribus.*

JOH. WILH. WUNDERLICH.

